

în realitate mișcarea acestora nu poate fi predicționată, deoarece sunt implicați un număr mare de atomi.

Cea mai mică fluctuație, fie chiar și a unui singur atom, poate produce efect de undă, care poate crește și provoca schimbări de un nivel foarte ridicat. Acesta poartă numele de „Efectul albinei” utilizat în știință pentru a arăta că cea mai mică perturbație a unui sistem are ca efect evenimente imprevizibile, ce nu pot fi predicționate. Este evident faptul, că indeterminismul în combinație cu haosul crează condiții imposibile pentru o lume strict determinată. Or, aceasta este o confirmare a principiului libertății voinei, care constituie temelia moralității societății umane.

VALOAREA NATURII

Niadi-Corina Cernica, dr., lector univ.

Departamentul de științe umane și social-politice,

Facultatea de Istorie și Geografie,

Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava, Romania

niadi.cernica@gmail.com

VALUE OF NATURE

My paper presents contemporary philosophy about environment and the rights of animals. This philosophy presents the value of nature and its importance. The place of human being is one of the topics of my paper.

Natura are valoare prin faptul că este o resursă și un mediu de viață. Aceasta implică o problemă: prin epuizarea resurselor naturale vii și prin poluare, natura nu mai poate să ne mai susțină viața, ca oameni. Dispariția pădurilor, poluarea, dispariția unor specii (inclusiv, o mare amenințare: dispariția speciilor de insecte) fac imposibilă continuarea vieții, iar natura încetează a mai fi un mediu care ne asigură viața.

O privire mai profundă în această privință are filosoful norvegian Arne Naess. Natura nu este numai resursă și mediu de viață, este biotop (biosferă). Noi suntem prezenți în natură ca și ursul, urechelnita sau stejarul. În meditația sa asupra unui munte ca biotop, noi ne integrăm în biotop, folosim pentru a trăi resursele biotopului, ca și celelalte ființe vii, iar biotopul rămâne în echilibru dacă nu-l distrugem (cum poate face orice specie alo-

genă). Filosoful consideră că, pentru a înțelege cu adevărat și profund acest lucru, trebuie să trecem printr-o „transformare”, o schimbare a gândirii prin care să înțelegem că suntem la fel, în natură, ca lupul sau urechelnița.

Alte poziții filosofice cu privire la valoarea naturii încearcă o înțelegere a omului ca element al lumii vii, cu propriul său loc; încearcă să-l solidarizeze și să-l unifice (cu diferențe de grad, nu de natură) cu totalitatea lumii vii. Astfel, animalele au inteligență, la un nivel compatibil cu tipul de inteligență uman. Astfel, unele populații de ciori din Japonia folosesc traficul de pe străzi pentru a sparge nuci, pe care le pun pe asfalt și le culeg după ce au fost sfărâmate de mașini. Pentru siguranța lor, nu le pun oriunde, ci pe trecerile de pietoni și le culeg numai când este semnul verde la semafoare, deci nu sunt amenințate de trecerea mașinilor. Specia de șarpe neveninos *natrix* pare a diferenția realitatea de aparență, deoarece folosește aparența în favoarea sa; pentru a evita să fie vânați de berze, care nu mănâncă șerpi morți, șerpii *natrix* stau cu burta în sus, ca morți, când se apropie berzele. Deci, am putea spune, ei „mint”, însă nu prin folosirea limbajului, ci a diferenței dintre aparență și realitate.

De asemenea, animalele par a da dovadă de generozitate și altruism, făcând bine unor indivizi din propria specie, fără a fi dresate sau răsplătite. Cercetătorul Jean Decety a descoperit că „șobolanii ar elibera și alți șobolani din capcane chiar dacă n-ar fi răsplățiți pentru aceasta - și ar elibera un alt șobolan chiar la timp pentru a împărți cu el o masă, pe care primul șobolan ar fi putut-o mânca altminteri singur” [1]. Și maimuțele au asemenea comportamente. Fără a avea norme morale, par a da dovadă de empatie și comportament altruist.

Un alt argument este că unele animale au elemente de structuri sociale (grupuri cu ierarhii și statut dobândit), cum au maimuțele.

Suntem diferiți doar gradual sau prin natură de animale? Răspunsul ar fi că nu putem atribui motivații și reacții umane animalelor și că, observând asemenea comportamente compatibile cu cele umane, le atribuim motivații pe care le au doar oamenii. Unii filosofi au răspuns că, în cazul oamenilor, noi nu avem acces decât la comportamente, nu la motive sau scopuri, care sunt interne și care nu pot fi observate direct, ci doar deduse din comportamente. Un răspuns s-ar putea da acestor filosofi: oamenii sunt ca noi, ei au motivele și scopurile pe care le avem și noi; animalele nu sunt oameni, nu le putem atribui stări interne umane.

O altă poziție a filosofiei contemporane (Peter Singer) este că animalele suferă ca și noi, că ne sunt egale nu în inteligență, ci în suferință fizică și, să

zicem, psihică (având suferințe de tip stres la închiderea în cuști sau după o perioadă lungă de închidere în cușcă, mai ales foarte mică). Pentru Peter Singer niciun experiment asupra animalelor nu este justificat. Argumentul lui este că animalele, simțind durere și plăcere, trebuie luate în calcul în ceea ce privește consecințele unei acțiuni, conform principiului utilitarist al celei mai mari fericiri. Consecințele acțiunilor noastre nu-i privesc numai pe oameni, acțiunile noastre pot să declanșeze suferință și altor ființe. A declanșa suferință în mod nejustificat este imoral.

Din acest tip de observații filosofice derivă ideea de a impune drepturi pentru animale, de exemplu de a nu se admite un tratament crud și crearea de mari suferințe.

Toate acestea pot fi înțelese prin ceea ce Arne Naess numea „eul ecologic” („un sentiment al propriei persoane care își are rădăcinile în conștiințizarea relației noastre cu «marea comunitate a tuturor ființelor»”) [2].

O altă întrebare este dacă putem trata ca pe animalele superioare, plantele și insectele. În filosofia lui Arne Naess – da - ; sub aspectul atribuirii unor aspecte umane comportamentului lor, s-ar părea că nu. Dar creșterea plantelor uneori în propria locuință, tendința de a aduce, prin grădini, plantele mai aproape de oameni, arată că tratamentul special, de atașament, poate fi și față de plante. Putem prefera și aduce în preajma noastră și insecte (chinezii obișnuiau să țină în cutii împletite greieri pentru sunetul lor plăcut). Preferința putem arăta față de specii vii de plante, insecte, animale marine, reptile; deci fără o similaritate a comportamentelor cu oamenii, fără a le atribui trăiri interne sau motive de tip uman.

Ca element al biotopului (biosferei), formele de viață trebuie gândite egal și acest lucru este cu puțință. Noi, tot ca element al biosferei, suntem responsabili pentru orice specie distrusă, care pune în pericol capacitatea de reechilibrare și supraviețuire a biosferei, un sistem în sine, capabil de reechilibrări. Tot ce este distrus și nu se mai regenerează, ducând la distrugerile ale biosferei, înseamnă distrugerea a multor ființe din biotop, de care suntem responsabili.

Pentru filosoful Roger Scruton, „animalele sunt raționale”. Li se poate atribui un comportament rațional, nu inteligent ca al oamenilor, dat fiind că acest comportament are la bază nevoi, motive și scopuri, ca și metode de atingere a scopurilor și chiar elemente de învățare (puii de păsări învață să zboare, unele animale să vâneze) sau joacă (la unele animale superioare). Același filosof consideră însă că animalele nu au drepturi, „pentru că sunt incapabile să înțeleagă obligații. Dreptul la viață al unui om aduce cu sine

obligăția de a nu-i ucide pe alții. Un leu nu poate înțelege obligația de a nu ucide și nu poate avea dreptul la viață” [3]. Totuși, efectul acțiunilor oamenilor asupra animalelor poate duce la concluzia că oamenii au obligații față de animale (dar nu că animalele au drepturi).

Un alt argument mai poate fi adus în privința obligațiilor față de animale: de-a lungul istoriei am folosit animalele și plantele pentru supraviețuire (case și hrană), muncă (animale de povară), nevoi afective (animale de companie), divertisment (pentru vânatoare), sport (curse hipice), apărare (câinii), nevoi științifice (animale folosite pentru experiențe) sau medicale. Ca atare avem obligații față de animalele în captivitate, de a le oferi un minim de condiții de viață și de a nu le declanșa suferințe inutile.

Prin ARN, ADN sau cod genetic aparținem aceleași linii a vieții, cea interesantă. Atitudinea față de animale și plante este atitudinea față de viață, față de tot ce formează biosfera. Nu putem trăi decât ca element al biosferei. Viața este, până la urmă, procesul în care ne integrăm, fie că ne simțim diferiți gradual, fie prin natură, de restul ființelor vii. Prețuirea față de viață ne leagă de orice formă de viață, și chiar față de orice formă de viață extraterestră posibilă.

O atenție aparte trebuie dată filosofiei lui Mary Midgley care consideră că omul, prin cultură, nu se diferențiază totuși ca ființă total de animale. Evoluția ne-a dus către un tip de animal caracterizat prin cultură materială și spirituală. Totuși, cultura umană ar avea o bază naturală: sociabilitatea – omul este animal gregar - , comunicare – pe care o au și alte animale, dar la un nivel minim - , și intervenții asupra mediului – cum au și castorii sau păsările. Nevoia de cultură, crede Mary Midgley, este naturală și pornește de la atributele naturale ale oamenilor.

Totuși, am spune, nicio cioară inteligentă nu face un cuib diferit, nu face un cuib oval sau din alte materiale pentru că ar fi mai bun, mai rezistent sau mai frumos. Cultura noastră materială ne-a dat posibilitatea de a trăi fără să ne mai adaptăm la mediu, pentru că adaptăm mediul la nevoile noastre (avem case care ne asigură o anumită temperatură în ambient și adăpost, creștem animale și plante pentru hrană, avem haine etc.). Folosim mașini care cresc capacitățile noastre mentale (scrisul pentru memorie, calculatorul pentru calcule sau folosirea datelor), ochelari sau microscop pentru văz, căști pentru auz, ochelari speciali pentru a vedea în întuneric –, deci ne sporim și capacitățile simțurilor fără a le modifica sau adapta biologic. Ne putem schimba în viitor mediul terestru cu unul extraterestru (cum fac temporar astronauții). Și toate acestea fără a ne adapta biologic, fără a ne schimba biologic. Omul

nu trebuie să evolueze; adaptează mediul nevoilor și scopurilor sale și crește puterea operațiilor minții sale prin tehnologie. Toate acestea dovedesc că omul a făcut un salt față de restul lumii vii. El va conserva, menține și reface biosfera cu aceeași prețuire față de lumea vie.

Referințe bibliografice

1. Roney Anne. În 15 minute filosof. București: Editura Trei, 2017, p.141.
2. Filosofie. Idei fundamentale. București: Editura Litera, 2020, p.283.
3. Totul despre filosofie. București: Editura Litera, 2021, p.191.

STRESUL DE ACULTURAȚIE ÎN CONTEXT MULTICULTURAL

Stela Spînu, dr. în filologie, conf. univ.

Catedra de filosofie și bioetică, Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, Chișinău, R. Moldova

ID-ul ORCID: 0000-0003-4065-3463

stela.spinu@usmf.md

ACCULTURATION STRESS IN A MULTICULTURAL CONTEXT

Acculturation is a slow process of learning and adapting to a new culture, contributing to the remodeling of consciousness and being in the bosom of the correlation with the attitude of individuals of their own culture and value. Acculturation can contribute to the enrichment of one's identity, or it can become or threaten that identity. Acculturation stress is associated with a failure to adapt, generated by the inability to adjust to another culture.

„Stresul provine nu din situații, ci din modul
în care răspunzi la acestea”
(Brian Tracy)

Procesul de globalizare, care inițial a dominat doar sfera economică, ulterior a determinat profunde transformări sociale, politice și culturale, având un impact semnificativ asupra culturilor naționale prin uniformizarea acestora și conturarea unei culturi globale. Zygmunt Bauman, sociolog și filosof polonez, susține: „Globalizarea reprezintă destinul implacabil spre care se îndreaptă lumea, un proces ireversibil care ne afectează pe toți în egală măsură și în același mod”.